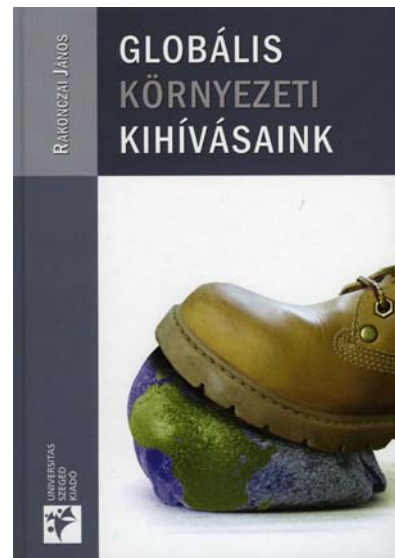

Globális kihívások: fenntarthatóság vagy összeomlás?

Rakonczi János, 2008: *Globális környezeti kihívásaink*. Universitas Szeged Kiadó, 204 old., Szeged.

El tudná képzelni az Olvasó életét modern számítógép, mobiltelefon, internet, az árubőségükkel fogyasztásra ösztönző nagy bevásárló központok, a műholdas tévé, vagy a világban szabad utazgatást lehetővé útleveél nélkül? – teszi fel a kérdést a szerző már a könyv elején. A válasz egyértelmű, majd további kérdéssel folytatja: jobban érezné-e Ön magát, ha kisebb lenne a társadalmi egyenlőtlenség, a munkanélküliség, a világgazdasági kiszolgáltatottságunk, vagy ha nem lenne terrorizmus?

A két kérdésnek közös kulcsszava van: a globalizáció, mely rányomja bélyegét az egész műre, hiszen e jelenség a poszt posztmodern világnak nevezett időszak népeinek – ezen keretek közt pedig minden individuumnak – növekvő és bonyolult kapcsolatrendszerét és kölcsönös függését jelenti.

A kötet terjedelme a globális problémák kérdéskörével ellentétben igen korlátozott, ezért a szerző az egymással párhuzamosan zajló folyamatok és jelenségek összefüggéseire kíván utalni, a környezeti kérdések globalizálódásainak feltételeit igyekszik görcső alá venni. Ezért a könyv nagyjából négy blokkra tagolódik.

Az első rész a globalizáció általános bemutatásával foglalkozik, kiemelve a folyamat környezetre vonatkozó hatásait, a problémák időrendi megjelenését és a foganatosított intézkedéseket. Megtudjuk, hogy a globalizáció nem a XX. század hatvanas-hetvenes éveiben jelentkezett (ahogy általában feltételezik), amikor megértek a műszaki fejlődés, a gazdaságpolitika és a politikai szándékok által biztosított globalizációs jelenségek „mai” feltételei, hanem a nagy földrajzi felfedezések időszakában már éreztette hatását, és hol vallási, hol kulturális vagy tudományos köntöst öltött. Az utóbbi másfél-két évszázadban a globalizációs folyamatban a gazdaság kapott meghatározó szerepet, és inkább globalizációs robbanásról lehet beszélni, aminek az időpontja is jól definiálható: a nyolcvanas évek végén, a kelet-európai rendszerváltás tájékán kezdődött. A globalizáció felgyorsulását elősegítette a közlekedés óriási ütemű fejlődése, a tudomány és technika új vívmányainak elterjedése, a népességi és népegészségi mutatók radikális megváltozása, valamint az információs csatornák számának növekedése és az információ terjedésének felgyorsulása, egyszóval az információszerzés módozatainak forradalmi változása. Az elmúlt évszázad vége és a

eredményezi, továbbá szélsőséges és rendellenes időjárást okoz. Betekintést nyerünk az El Niño jelenség és a Broecker-féle óceáni szállítószalag rejtélyeibe is, és nem utolsó sorban olvashatunk az ózonlyuk és a savas esők kérdésköréről is.

A *Globális vízproblémák* c. fejezet a tengerek és óceánok vízében végbemenő változások – felmelegedés, szennyezés – és azok következményeinek bemutatásával veszi kezdetét, majd a már stratégiai jelentőségű édesvizek kérdésével folytatódik. E vízkészletek legnagyobb része jég formájában halmozódott fel, ezért nem vesz részt a víz körforgásában. A rendelkezésre álló víztartalék a rohanó tempót mutató fogyasztás miatt mennyiségileg és minőségileg sem felel meg az igényeknek. A szerző a kritikus vízfelhasználású területekről több példát is részletesen tárgyal (Aral-tó, Mezopotámia, Mexikó City stb.).

A továbbiakban terítékre kerül az erdőirtás, a nukleáris energia és a hulladék kérdése is. A második blokk az általános és legfontosabb ágazati környezetvédelmi konferenciák, illetve azok eredményeinek és következményeinek vázolásával végződik.

A harmadik részben a globális környezeti problémák magyarországi kihívásaival ismerkedhetünk meg. E gondok a klímaváltozás (a szárazság gyakoriságának növekedése, talajvízszint-süllyedés, vízjárési szélsőségek), a savas esők megjelenése és gyakorisága, a vizes élőhelyek területének csökkenése, valamint a talajerózió és -pusztulás kérdéskörben jelentkeznek. Terjedelmi okok miatt azonban ezekről igen röviden esik szó.

A könyv utolsó része a statisztikai számok és adatsorok mögötti igazságtartalommal foglalkozik. *Sokáig töprengtem azon, hogy jelen fejezetben leírt információkat megoszthatom-e az Olvasóval, de végül úgy döntöttem, hogy az itt leírt tapasztalatok, személyes megjegyzések talán nem okoznak általános elbizonytalanodást. Sőt azt remélem, hogy ezek ismeretében talán nyitottabb szemmel figyelünk a világra – olvashatjuk.* A fejezetcím fölötti szöveg is sokatmondó: *Egy-egy környezeti probléma megítélésében nagyon különböző az országok véleménye – amit persze érdekük alapvetően befolyásol.* Megtudjuk, hogy a szerző gyakran igen sok időt töltött egy-egy adatsor megszerzésével vagy aktualizálásával. Beismeri, hogy ennek megfelelően a rendelkezésre álló adatok valódisága nagyon sok esetben igen kétséges. Ugyanis sok területen büvészkedés zajlik a számokkal, az adatok elhallgatása és tények meghamisítása sem ritka, s ennek célja a közvélemény elbizonytalanítása, megtévesztése, félrevezetése. Konkrét példa erre a bálnavadászati vita során a japán adattorzítás, az energiahordozók tartalékai körüli ködösítés, a széndioxid-kibocsátás mennyiségének megítélésével kapcsolatos amerikai csúsztatás.

A zárszó gyanánt szereplő mondat nem feltétlenül optimista: *az emberiség jövője három pilléren nyugszik: társadalom, gazdaság és környezet. Ha valamelyik aránytalanul nagy szerepet kap, vagy valamelyiket nem veszik figyelembe, könnyen felborulhat a kényes egyensúly.*

Jellemző a szerzőre a tudományterületek határainak és korlátainak fesztigetése, az intellektuális határjárás. Otthonosan mozog a természettudományok, a gazdaságpolitika, a tudománytörténet, az ökoetika, a környezetpolitika, a demográfia, stb. terén. Olvasottságáról és tájékozottságáról az igen gazdag és aktualizált – igen sok és hasznos honlancímet tartalmazó – bibliográfia is árulkodik. A kötet nem csak a diákok, tanárok és szakemberek számára jelent hasznos és sok naprakész adatot tartalmazó forrásanyagot, hanem érthető és letisztult stílusa révén a környezetvédelem problémáira figyelő laikus olvasó számára is érdekes és tanulságos olvasmány.

Géczi Róbert, Budapest/ /Kolozsvár/ Nyíregyháza